

hujus quæst.) tum quia malum non potest esse causa nisi per accidens : & sic non potest esse prima causa , quia causa per accidens est posterior ea quæ est per se , ut patet in II. Phys. text. 66.

Qui autem posuerunt duo prima principia, unum bonum , & alterum malum , ex eadem radice in hunc errorem inciderunt , ex qua & aliæ extraneæ positiones antiquorum ortum habuerunt : quia scilicet non consideraverunt causam universalem totius entis , sed particulares tantum causas particularium effectuum. Propter hoc enim , si aliquid invenerunt esse nocivum alicui rei per virtutem suæ naturæ , æstimaverunt naturam illius rei esse malam ; puta , si quis dicit naturam ignis esse malam , quia comburit domum alicujus pauperis. Judicium autem de bonitate alicujus rei non est accipiendum secundum ordinem ad aliquid particulare , sed secundum seipsum , & secundum ordinem ad totum universum , in quo quælibet res suum locum ordinatissime tenet , ut ex dictis patet , quæst. XI. art. 3. & quæst. IV. art. 2. Similiter etiam qui invenerunt duorum particularium effectuum contrariorum duas causas particulares contrarias , nesciverunt reducere causas particulares contrarias in causam universalem communem : & ideo usque ad prima principia contrarietatem in causis esse judicaverunt. Sed cum omnia contraria conveniant in uno communi , necesse est in eis supra causas contrarias proprias inveniri unam causam communem : sicut supra qualitates contrarias elementorum invenitur virtus corporis cælestis ; & similiter supra omnia quæ quocumque modo sunt , invenitur unum primum principium essendi , ut supra ostensum est , q. 11. art. 3.

Ad primum ergo dicendum , quod contraria conveniunt in genere uno , & etiam conveniunt in ratione essendi : & ideo licet habeant causas particulares contrarias , tamen oportet devenire ad unam primam causam communem.

Ad secundum dicendum , quod privatio , & habitus nata sunt fieri circa idem. Subjectum autem privationis est ens in potentia , ut dictum est , quæst. XLVIII. art. 3. Unde cum malum sit privatio boni , ut ex dictis patet , quæst. præc. art. 1. 2. 3.) illi bono opponitur tunc adiungitur potentia , non autem summo bono , quod est actus purus.

Ad tertium dicendum , quod unumquodque intenditur secundum propriam rationem. Sicut autem forma est perfectio quædam , ita privatio est quædam remotio. Unde omnis forma , & perfectio , & bonum per accessum ad terminum perfectum attenditur ; privatio autem , & malum per recessum à termino. Unde non dicitur malum , & pejus per accessum

ad summum malum ; sicut dicitur bonum , & melius per accessum ad summum bonum.

Ad quartum dicendum , quod nullum ens dicitur malum per participationem , sed per privationem participationis. Unde non oportet fieri reductionem ad aliquid quod sit per essentiam malum.

Ad quintum dicendum , quod malum non potest habere causam nisi per accidens , ut supra ostensum est , art. 1. hujus quæst. Unde impossibile est fieri reductionem ad aliquid quod sit per se causa mali. Quod autem dicitur , quod malum est ut in pluribus , simpliciter falsum est. Nam generabilia , & corruptibilia , in quibus solum contingit esse malum naturæ , sunt modica pars totius universi. Et iterum in unaquaque specie defectus naturæ accidit ut in paucioribus. In solis autem hominibus malum videtur esse ut in pluribus : quia bonum hominis secundum sensum corporis non est bonum hominis , in quantum homo , sed secundum rationem. Plures autem sequuntur sensum quam rationem.

Ad sextum dicendum , quod in causis malis non est procedere in infinitum , sed est reducere omnia mala in aliquam causam bonam , ex qua sequitur malum per accidens.

QUÆSTIO L.

De substantia Angelorum absolute.

in quinque articulis divisæ.

POST hæc considerandum est de distinctione corporalis , & spiritualis creaturæ : & primo de creatura pure spirituali , quæ in Scriptura sacra Angelus nominatur ; secundo de creatura pure corporali ; tertio de creatura composita ex corporali , & spirituali ; quæ est homo.

Circa vero Angelos considerandum est primo de his quæ pertinent ad eorum substantiam. Secundo de his quæ pertinent ad eorum intellectum. Tertio de his quæ pertinent ad eorum voluntatem. Quarto de his quæ pertinent ad eorum creationem.

De substantia autem eorum considerandum est & absolute , & per comparisonem ad corporalia.

Circa substantiam vero eorum absolute quinque quaruntur.

Primo , utrum sit aliqua creatura omnino spiritualis , & penitus incorporea.

Secundo , supposito quod Angelus sit talis , quaritur , utrum sit compositus ex materia , & forma.

Tertio , quaritur de multitudine eorum.

Quarto , de differentia ipsorum ab invicem.

Quinto de immortalitate , seu incorruptibilitate ipsorum.

AR-

ARTICULUS I.

Utrum Angelus sit omnino incorporeus.

II. cons. cap. XLIX. & L. & opus. v. art. 1. & opus. v. art. 5. & opus. v. art. 1. & opus. v. art. 1. & opus. v. art. 1.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod Angelus non sit omnino incorporeus. Illud enim quod est incorporeum solum quoad nos , & non quoad Deum , non est incorporeum simpliciter. Sed Damascenus dicit in Lib. II. (orth. Fid. cap. 111. non longe à princ.) quod Angelus incorporeus , & immaterialis dicitur quantum ad nos ; sed comparatur ad Deum corporeus , & immaterialis invenitur. Non ergo est incorporeus simpliciter.

Præterea. Nihil movetur nisi corpus , ut probatur in VI. Phys. (text. 32.) Sed Damascenus dicit ibidem , quod Angelus est substantia intellectualis semper mobilis. Angelus ergo est substantia corporea.

Præterea. Ambrosius dicit in Lib. de Spiritu sancto (cap. vii. in princ.) Omnis creatura certis suis natura circumscripta est limitibus. Circumscribi autem proprium est corpus. Ergo omnis creatura est corporea. Angeli autem sunt Dei creaturæ , ut patet in Psal. cxlviii. 2. Laudate Dominum omnes Angeli ejus : & postea subditur : quoniam ipse dixit , & facta sunt ; ipse mandavit , & creata sunt. Ergo Angeli sunt corporei.

Sed contra est quod dicitur in Psal. cxiii. 4. Qui facit Angelos sui spiritus.

Respondetur dicendum , quod necesse est ponere aliquas creaturas incorporeas. Id enim quod præcipue in rebus creatis Deus intendit , est bonum , quod consistit in assimilatione ad Deum. Perfecta autem assimilatio effectus ad causam attenditur , quando effectus imitatur causam secundum illud per quod causa producit effectum , sicut calidum facit calidum. Deus autem creaturam producit per intellectum , & voluntatem , ut supra dictum est (quæst. xiv. art. 8. & quæst. xix. art. 4.) Unde ad perfectionem universi requiritur quod sint aliquæ creaturæ intellectuales. Intelligere autem non potest esse actus corporis , nec alicujus virtutis corporeæ : quia omne corpus determinatur ad hic & nunc. Unde necesse est ponere , ad hoc quod universum sit perfectum , quod sit aliqua incorporea creatura.

Antiqui autem ignorantes vim intelligendi , & non distinguentes inter sensum , & intellectum , nihil esse existimaverunt in mundo nisi quod sensu & imaginatione apprehendi potest. Et quia sub imaginatione non cadit nisi corpus , existimaverunt , quod nullum ens esset nisi corpus ; ut Philoſopus dicit in IV. Physic. (text. 32. & 37.) Et ex his processit Sadducæorum error dicendum , non esse spiritum.

Sed hoc ipsum quod intellectus est aliorum sensu , rationabiliter ostendit esse aliquas res incorporeas à solo intellectu comprehensibiles. Ad primum ergo dicendum , quod substantiæ incorporeæ medium sunt inter Deum , & creaturas corporeas. Medium autem comparatum ad unum extremum videtur alterum extremum , sicut tepidum comparatum calido videtur frigidum : & hac ratione dicitur , quod Angeli Deo comparati sunt materiales , & corpori , non quod in eis sit aliquid de natura corporeæ.

Ad secundum dicendum , quod motus ibi accipitur , prout intelligere , & velle motus quidam dicuntur. Dicitur ergo Angelus substantia semper mobilis , quia semper est actu intelligens , non quandoque actu , & quandoque potentia , sicut nos. Unde patet quod ratio procedit ex æquivoco.

Ad tertium dicendum , quod circumscribi terminis localibus est proprium corporum ; sed circumscribi terminis essentialibus est commune cuilibet creaturæ tam corporali , quam spiritali. Unde dicit Ambrosius in Lib. I. de Spiritu sancto (cap. vii. à princ.) quod licet quædam locis corporalibus non continentur , circumscriptioe tamen substantiæ non carent.

Utrum Angelus sit compositus ex materia , & forma.

II. dist. viii. quæst. v. art. 5. & II. cons. cap. XLIX. & L. & sp. art. 1. & quæst. ix. art. 6. & opus. v. art. 1. & opus. v. art. 1. & opus. v. art. 1. & opus. v. art. 1.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod Angelus sit compositus ex materia , & forma. Omne enim quod continetur sub aliquo genere , est compositum ex genere , & differentia , quæ adveniens generi constituit speciem. Sed genus sumitur ex materia , differentia vero ex forma , ut patet in XIII. Metaph. (text. 6.) Ergo omne quod est in genere , est compositum ex materia , & forma. Sed Angelus est in genere substantiæ. Ergo est compositus ex materia , & forma.

Præterea. In quocumque invenitur proprietates materiæ , ibi invenitur materiæ. Proprietates autem materiæ sunt recipere , & subitari : Unde dicit Boetius in Lib. de Trinitate (ante med.) quod forma simplex substantiam esse non potest : hoc autem invenitur in Angelo. Ergo Angelus est compositus ex materia , & forma.

Sed contra est quod dicitur in Psal. cxlviii. 2. Laudate Dominum omnes Angeli ejus : & postea subditur : quoniam ipse dixit , & facta sunt ; ipse mandavit , & creata sunt. Ergo Angeli sunt corporei.

Sed contra est quod dicitur in Psal. cxiii. 4. Qui facit Angelos sui spiritus.

Respondetur dicendum , quod necesse est ponere aliquas creaturas incorporeas. Id enim quod præcipue in rebus creatis Deus intendit , est bonum , quod consistit in assimilatione ad Deum. Perfecta autem assimilatio effectus ad causam attenditur , quando effectus imitatur causam secundum illud per quod causa producit effectum , sicut calidum facit calidum. Deus autem creaturam producit per intellectum , & voluntatem , ut supra dictum est (quæst. xiv. art. 8. & quæst. xix. art. 4.) Unde ad perfectionem universi requiritur quod sint aliquæ creaturæ intellectuales. Intelligere autem non potest esse actus corporis , nec alicujus virtutis corporeæ : quia omne corpus determinatur ad hic & nunc. Unde necesse est ponere , ad hoc quod universum sit perfectum , quod sit aliqua incorporea creatura.

Antiqui autem ignorantes vim intelligendi , & non distinguentes inter sensum , & intellectum , nihil esse existimaverunt in mundo nisi quod sensu & imaginatione apprehendi potest. Et quia sub imaginatione non cadit nisi corpus , existimaverunt , quod nullum ens esset nisi corpus ; ut Philoſopus dicit in IV. Physic. (text. 32. & 37.) Et ex his processit Sadducæorum error dicendum , non esse spiritum.

Sed hoc ipsum quod intellectus est aliorum sensu , rationabiliter ostendit esse aliquas res incorporeas à solo intellectu comprehensibiles. Ad primum ergo dicendum , quod substantiæ incorporeæ medium sunt inter Deum , & creaturas corporeas. Medium autem comparatum ad unum extremum videtur alterum extremum , sicut tepidum comparatum calido videtur frigidum : & hac ratione dicitur , quod Angeli Deo comparati sunt materiales , & corpori , non quod in eis sit aliquid de natura corporeæ.

Ad secundum dicendum , quod motus ibi accipitur , prout intelligere , & velle motus quidam dicuntur. Dicitur ergo Angelus substantia semper mobilis , quia semper est actu intelligens , non quandoque actu , & quandoque potentia , sicut nos. Unde patet quod ratio procedit ex æquivoco.

Ad tertium dicendum , quod circumscribi terminis localibus est proprium corporum ; sed circumscribi terminis essentialibus est commune cuilibet creaturæ tam corporali , quam spiritali. Unde dicit Ambrosius in Lib. I. de Spiritu sancto (cap. vii. à princ.) quod licet quædam locis corporalibus non continentur , circumscriptioe tamen substantiæ non carent.

Ad quartum dicendum , quod motus ibi accipitur , prout intelligere , & velle motus quidam dicuntur. Dicitur ergo Angelus substantia semper mobilis , quia semper est actu intelligens , non quandoque actu , & quandoque potentia , sicut nos. Unde patet quod ratio procedit ex æquivoco.

Ad quintum dicendum , quod motus ibi accipitur , prout intelligere , & velle motus quidam dicuntur. Dicitur ergo Angelus substantia semper mobilis , quia semper est actu intelligens , non quandoque actu , & quandoque potentia , sicut nos. Unde patet quod ratio procedit ex æquivoco.

Ad sextum dicendum , quod motus ibi accipitur , prout intelligere , & velle motus quidam dicuntur. Dicitur ergo Angelus substantia semper mobilis , quia semper est actu intelligens , non quandoque actu , & quandoque potentia , sicut nos. Unde patet quod ratio procedit ex æquivoco.

Ad septimum dicendum , quod motus ibi accipitur , prout intelligere , & velle motus quidam dicuntur. Dicitur ergo Angelus substantia semper mobilis , quia semper est actu intelligens , non quandoque actu , & quandoque potentia , sicut nos. Unde patet quod ratio procedit ex æquivoco.

Kk

3. Præ-

motuum, vel corporum cælestium secundum Aristotelem (loco prox. cit.) Sed posuit, quod Angeli in Scriptura dicuntur etiam homines divina annuntiantes, & iterum virtutes rerum naturalium, quæ Dei omnipotentiam manifestant.

Sed hoc est alienum à consuetudine Scripturæ, quod virtutes rerum irrationabilium Angeli nominentur.

Unde dicendum est, quod etiam Angeli, secundum quod sunt immateriales substantiæ, in quadam multitudine maxima sunt, omnem materialem multitudinem excedentes. Et hoc est quod dicit Dionysius cap. XIV. cælest. Hier. (in med.) *Multis sunt beati exercitus supernarum mentium infirmam, & confusam excedentes nostrorum materialium numerorum commensurationem.* Et hujus ratio est, quia cum perfectio universi sit illud quod præcipue Deus intendit in creatione rerum, quanto aliqua sunt magis perfecta, tanto in majori excessu sunt creata à Deo. Sicut autem in corporibus attenditur excessus secundum magnitudinem; ita in rebus incorporeis potest attendi excessus secundum multitudinem. Videmus autem quod corpora incorruptibilia, quæ sunt perfectiora inter corpora, excedunt quasi incomparabiliter secundum magnitudinem corpora corruptibilia. Nam tota sphaera activorum, & passivorum est aliquid modicum respectu cælestium. Unde rationale est quod substantiæ immateriales excedant secundum multitudinem substantias materiales quasi incomparabiliter.

Ad primum ergo dicendum, quod in Angelis non est numerus, qui est quantitas discreta, causatus ex divisione continui, sed causatus ex distinctione formarum, prout multum est de transcendentibus, ut supra dictum est, quæst. XI. art. 2.

Ad secundum dicendum, quod ex hoc quod natura angelica est Deo propinqua, oportet quod habeat minimum de multitudine in sui compositione, non autem ita quod in paucis salvetur.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa est Aristotelis in XII. Metaph., text. 44. & ex necessitate concluderet, si substantiæ separatae essent propter substantias corporales. Sic enim frustra essent immateriales substantiæ, nisi ex eis aliquis motus in rebus corporalibus appareret. Non est autem hoc verum, quod substantiæ immateriales sunt propter corporales, quia finis nobilior est his quæ sunt ad finem. Unde etiam Aristoteles dicit ibidem, quod hæc ratio non est necessaria, sed probabilis. Coactus autem fuit hac ratione uti, quia ad cognoscendum intelligibilia non possumus pervenire nisi per sensibilia.

Ad quartum dicendum, quod ratio illa procedit secundum opinionem eorum qui cau-

sam distinctionis rerum ponebant esse materiam: hoc autem improbatum est (quæst. XLVII. art. 1.) Unde multiplicatio Angelorum neque secundum materiam, neque secundum corpora est accipienda, sed secundum divinam sapientiam, diversos ordines immaterialium substantiarum excogitantem.

ARTICULUS IV. 264

Utrum Angeli differant specie.

II. dist. III. quæst. 1. art. 4. & II. cont. cap. LXXI. XCII. & XCIII. & sp. art. 9. opusc. XXIX. & opusc. XXXI. cap. III.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod Angeli non differant specie. Cum enim differentia sit nobilior genere, quæcumque conveniunt secundum id quod est nobilissimum in eis, conveniunt in ultima differentia constitutiva; & ita sunt eadem secundum speciem. Sed omnes Angeli conveniunt in eo quod est nobilissimum in eis, scilicet in intellectualitate. Ergo omnes Angeli sunt unius speciei.

2. Præterea. Magis, & minus non diversificant speciem. Sed Angeli non videntur differre ad invicem nisi secundum magis, & minus, prout scilicet unus alio est simplicior, & perpicacior intellectus. Ergo Angeli non differunt specie.

3. Præterea. Anima, & Angelus ex opposito dividuntur. Sed omnes animæ sunt unius speciei. Ergo & Angeli.

4. Præterea. Quanto aliquid est perfectius in natura, tanto magis debet multiplicari. Hoc autem non esset, si in una specie esset unum tantum individuum. Ergo multi Angeli sunt unius speciei.

Sed contra est quod in his quæ sunt unius speciei, non est invenire prius, & posterius, ut dicitur in III. Metaph. text. 11. Sed in Angelis etiam unius ordinis sunt primi, & medii, & ultimi, ut dicit Dionysius x. cap. angelicæ Hierarch. (à med.) Ergo Angeli non sunt ejusdem speciei.

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, omnes substantias spirituales esse unius speciei, etiam animas. Alii vero, quod omnes Angeli sunt unius speciei, sed non animæ. Quidam vero, quod omnes Angeli unius hierarchiæ, aut etiam unius ordinis.

Sed hoc est impossibile. Ea enim quæ conveniunt specie, & differunt numero, conveniunt in forma, sed distinguuntur materialiter. Si ergo Angeli non sunt compositi ex materia, & forma, ut dictum est supra, art. 2. hujus quæst., sequitur quod impossibile sit esse duos Angelos unius speciei; sicut etiam impossibile esset dicere, quod essent plures al-

be-

bedines separatae, aut plures humanitates: cum abedines non sint plures, nisi secundum quod sunt in pluribus substantiis. Si tamen Angeli haberent materiam, nec sic posset esse plures Angeli unius speciei. Sic enim oporteret quod principium distinctionis unius ab alio esset materia, non quidem secundum divisionem quantitatis, cum sint incorporei, sed secundum diversitatem potentialium: quæ quidem diversitas materiæ causat diversitatem non solum speciei, sed generis.

Ad primum ergo dicendum, quod differentia est nobilior genere, sicut determinatum indeterminato, & proprium communi; non autem sicut alia, & alia natura: alioquin oporteret quod omnia animalia irrationalia essent unius speciei, vel quod esset in eis aliqua alia perfectior forma quam anima sensibilis. Differunt ergo specie animalia irrationalia secundum diversos gradus determinatos naturæ sensitivæ: & similiter omnes Angeli differunt specie secundum diversos gradus naturæ intellectivæ.

Ad secundum dicendum, quod magis, & minus, secundum quod causantur ex intentione, & remissione unius formæ, non diversificant speciem; sed secundum quod causantur ex formis diversorum graduum, sic diversificant speciem; sicut si dicamus, quod ignis est perfectior aere: & hoc modo Angeli diversificantur secundum magis, & minus.

Ad tertium dicendum, quod bonum speciei præponderat bono individui. Unde multo melius est quod multiplicentur species in Angelis quam quod multiplicentur individua in una specie.

Ad quartum dicendum, quod multiplicatio secundum numerum, cum in infinitum protendi possit, non intenditur ab agente, sed sola multiplicatio secundum speciem, ut supra dictum est, quæst. XLVII. art. 2. Unde perfectio naturæ angelicæ requirit multiplicationem specierum, non autem multiplicationem individuorum in una specie.

ARTICULUS V. 265

Utrum Angeli sint incorruptibiles.

II. dist. III. quæst. 1. art. 1. & dist. VII. quæst. 1. art. 1. corp. & II. cont. cap. LIV. & XCII. ad 3. & pot. quæst. v. art. 3. & 4. corp. & opusc. 11. cap. LXXIV. & opusc. IX. quæst. XLVIII.

AD quintum sic proceditur. Videtur quod Angeli non sint incorruptibiles. Dicit enim Damascenus, Lib. II. orth. Fid. cap. 111. de Angelo, quod est *substantia intellectualis,*

(a) Ita cod. Alcan. Editi omittunt ita.

gratia, & non natura immortalitatem suscipiens.

2. Præterea. Plato dicit in Timæo, à princ. *O dii deorum, quorum opifex idem, paterque ego. Opera siquidem vos mea, dissolubilia natura, metantem (a) ita volente indissolubilia.* Hos autem deos non aliud quam Angelos intelligere potest. Ergo Angeli natura sua sunt corruptibiles.

3. Præterea. Secundum Gregorium (Lib. XVI. Moral. cap. XVI. versus fin.) *omnia in nihilum tenderent, nisi ea manus Omnipotentis conservaret.* Sed quod in nihilum redigi potest, est corruptibile. Ergo cum Angeli sint à Deo facti, videtur quod sint corruptibiles secundum suam naturam.

Sed contra est quod Dionysius dicit xv. cap. de div. Nom., parum à princ., quod *intellectuales substantiæ vitam habent indeficientem, ab universa corruptione, morte, & materia, & generatione vunda existentes.*

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere, Angelos secundum suam naturam esse incorruptibiles.

Cujus ratio est, quia nihil corruptum nisi per hoc quod forma ejus à materia separatur. Unde cum Angelus sit ipsa forma subsistens, ut ex dictis patet, art. 1. & 2. hujus quæst., impossibile est quod ejus substantia sit corruptibilis. Quod enim convenit alicui secundum se, nunquam ab eo separari potest; ab eo autem cui convenit per aliud potest separari; separato eo secundum quod est conveniens. Rotunditas enim à circulo separari non potest, quia convenit ei secundum se ipsum; sed æneus circulus potest amittere rotunditatem per hoc quod circularis figura separatur ab aere. Esse autem secundum se competere formæ: unumquodque enim est ens actu, secundum quod habet formam. Materia vero est ens actu per formam. Compositum igitur ex materia, & forma definit esse actu per hoc quod forma separatur à materia. Sed si ipsa forma subsistat in suo esse, sicut est in Angelis, ut dictum est (loco prox. cit.) non potest amittere esse. Ipsa igitur immaterialitas Angeli est ratio quare Angelus est incorruptibilis secundum suam naturam.

Et hujus incorruptibilitatis signum accipit potest ex ejus intellectuali operatione. Quia enim unumquodque operatur secundum quod est actu, operatio rei indicat modum esse ipsius. Species autem, & ratio operationis ex objecto comprehenditur. Objectum autem intelligibile, cum sit supra tempus, est sempiternum. Unde omnis substantia intellectualis est incorruptibilis secundum suam naturam.

Ad primum ergo dicendum, quod Damascenus accipit immortalitatem perfectam, quæ includit omnimodam immutabilitatem: quia omnis mutatio est quedam mors, ut Augustinus di-

(a) Ita cod. Alcan. Editi omittunt ita.

3. Præterea. Forma est actus. Quod ergo est forma tantum, est actus purus. Sed Angelus non est actus purus, hoc enim solius Dei est. Ergo non est forma tantum, sed habet formam in materia.

4. Præterea. Forma proprie limitatur & finitur per materiam. Forma ergo quæ non est in materia est forma infinita. Sed forma Angelus non est infinita, quia omnis creatura finita est. Ergo forma Angelus est in materia.

Sed contra est quod Dionysius dicit iv. cap. de div. Nomin. (non remote à princ.) quod prima creatura sicut incorporales, ita & immateriales intelliguntur.

Respondendum dicendum, quod quidam ponunt Angelos esse compositos ex materia, & forma: & hanc opinionem asserere videtur Avicenna in Lib. Fontis vitæ. Supponit enim, quod quæcumque distinguuntur secundum intellectum, sunt etiam in rebus distincta. In substantia autem incorporea intellectus apprehendit aliquid per quod distinguitur à substantia corporea, & aliquid per quod cum ea convenit. Unde ex hoc vult concludere, quod illud per quod differt substantia incorporea à corporea, sit ei quasi forma, & illud quod subicitur huic formæ distinguenti quasi commune, sit materia eius. Et propter hoc ponit, quod eadem est materia universalis spiritualium, & corporalium; ut intelligatur quod forma incorporea substantiæ sic sit impressa in materia spiritualium, sicut forma quantitatis est impressa in materia corporalium.

Sed primo aspectu apparet esse impossibile unam esse materiam spiritualium, & corporalium. Non enim est possibile quod forma spiritualis, & corporalis recipiatur in una parte materiæ: quia sic una & eadem res numero esse corporalis, & spiritualis.

Unde relinquunt quod alia pars materiæ sit quæ recipit formam corporalem, & alia quæ recipit formam spirituales. Materiam autem dividit in partes non convenit, nisi secundum quod intelligitur sub quantitate: qua remota, remanet substantia indivisibilis, ut dicitur in I. Physic., text. 15. Sic igitur relinquunt quod materia spiritualium sit substantia subiecta quantitati, quod est impossibile. Impossibile est ergo, quod una sit materia corporalium, & spiritualium.

Sed adhuc ulterius impossibile est quod substantia intellectualis habeat qualemcumque materiam. Operatio enim cuiuslibet rei est secundum modum substantiæ eius. Intelligere autem est operatio penitus immaterialis: quod ex eius obiecto apparet, à quo actus quilibet recipit speciem, & rationem. Sic enim unumquodque intelligitur, in quantum à materia abstrahitur: quia formæ in materia sunt individuales formæ, quas intellectus non apprehendit,

secundum quod huiusmodi. Unde relinquunt quod substantia intellectus est omnino immaterialis.

Non est autem necessarium, quod ea quæ distinguuntur secundum intellectum, sint distincta in rebus: quia intellectus non apprehendit res secundum modum rerum, sed secundum modum suum. Unde res materiales quæ sunt infra intellectum nostrum, simpliciori modo sunt in intellectu nostro quam sint in se ipsis. Substantiæ autem Angelicæ sunt supra intellectum nostrum. Unde intellectus noster non potest attingere ad apprehendendum eas, secundum quod sunt in se ipsis, sed per modum suum, secundum quod apprehendit res compositas: & sic etiam apprehendit Deum, ut supra dictum est, quæst. 111. art. 3. ad 1.

Ad primum ergo dicendum, quod differentia est quæ constituit speciem. Unumquodque autem constituitur in specie, secundum quod determinatur ad aliquem specialem gradum in entibus: quia species rerum sunt sicut numeri, qui differunt per additionem, & subtractionem unitatis, ut dicitur in VIII. Metaph., text. 10. In rebus autem materialibus aliud est quod determinat ad specialem gradum, scilicet forma, & aliud quod determinatur, scilicet materia: unde ab alio sumitur genus, & ab alio differentia. Sic in rebus immaterialibus non est aliud determinans, & determinatum; sed unaquæque earum secundum se ipsam tenet determinatum gradum in entibus: & ideo genus, & differentia in eis non accipitur secundum aliud, & aliud, sed secundum unum & idem; quæ tamen differunt secundum considerationem nostram: in quantum enim intellectus noster considerat illam rem ut indeterminate, accipitur in eis ratio generis; in quantum vero considerat ut determinate, accipitur ratio differentia.

Ad secundum dicendum, quod ratio illa ponitur in Lib. Fontis vitæ; & esset necessaria, si idem esset modus quo recipit intellectus, & quo recipit materia. Sed hoc patet esse falsum. Materia enim recipit formam, ut secundum ipsam constituitur in esse alicuius speciei, vel aeris, vel ignis, vel cuiuscumque alterius. Sic autem intellectus non recipit formam: alioquin verificaretur opinio Empedoclis, Lib. I. de Anima apud Arist. text. 26., qui posuit, quod terram terra cognoscimus, & ignem igne. Sed forma intelligibilis est in intellectu secundum ipsam rationem formæ: sic enim cognoscitur ab intellectu. Unde talis receptio non est receptio materiæ, sed est receptio substantiæ immaterialis.

Ad tertium dicendum, quod licet in Angelo non sit compositio formæ, & materiæ, est

est tamen in eo actus, & potentia. Quod quidem manifestum potest esse ex consideratione rerum materialium, in quibus invenitur duplex compositio. Prima quidem formæ, & materiæ, ex quibus constituitur natura aliqua. Natura autem sic composita non est suum esse, sed esse est actus eius. Unde ipsa natura comparatur ad suum esse sicut potentia ad actum. Subtrahitur ergo materia, & posito quod ipsa forma subsistat non in materia, adhuc remanet comparatio formæ ad ipsum esse, ut potentia ad actum. Et talis compositio intelligenda est in Angelis: & hoc est quod à quibusdam dicitur, quod Angelus est compositus ex quo est, & quod est, vel ex esse, & quod est, ut Boetius dicit. Nam quod est, est ipsa forma subsistens; ipsum autem esse est quo substantia est; sicut cursus est quo currens currit. Sed in Deo non est aliud esse, & quod est, ut supra ostensum est, quæst. 111. art. 4. Unde solus Deus est actus purus.

Ad quartum dicendum, quod omnis creatura est finita simpliciter, in quantum esse eius non est absolute subsistens, sed limitatur ad naturam aliquam, cui advenit. Sed nihil prohibet aliquam creaturam esse secundum quid infinitam. Creaturæ autem materiales habent infinitatem ex parte materiæ, sed finitatem ex parte formæ, quæ limitatur per materiam in qua recipitur. Substantiæ autem immateriales creatæ sunt finitæ secundum suum esse, sed infinitæ secundum quod earum formæ non sunt receptæ in alio: sicut si diceremus, albedinem separatam existentem esse infinitam quantum ad rationem albedinis, quia non contrahitur ad aliquod subiectum; esse tamen eius esse finitum, quia determinatur ad aliquam naturam specialem. Et propter hoc dicitur in lib. de causis (prop. 16.) quod intelligentia est finita superioris, in quantum scilicet recipit esse à suo superiori; sed est infinita inferioris, in quantum non recipitur in aliqua materia.

ARTICULUS III. 263

Utrum Angelus sint in aliquo magno numero.

II. dist. 111. quæst. 1. art. 3. & II. cont. cap. xci. & xcii. & pot. quæst. vi. art. 6. corp. fin. & opusc. xv. cap. 11. 111. & 1v.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod Angelus non sint in aliquo magno numero. Numerus enim speciei quantitatis est, & sequitur divisionem continui. Hoc autem non potest esse in Angelis, cum sint incorporei, ut supra ostensum est (art. 1. huius quæst.) Ergo Angelus non possunt esse in aliquo magno numero.

S. Th. Op. Tom. I.

2. Præterea. Quanto aliquid est magis propinquum uni, tanto minus est multiplicatum, ut in numeris apparet. Natura autem angelica inter alias naturas creatas est Deo propinquior. Cum ergo Deus sit maxime unus, videtur quod in natura angelica inveniantur minimum de multitudine.

3. Præterea. Proprius effectus separatarum substantiarum videtur esse motus corporum caelestium. Sed motus corporum caelestium sunt secundum aliquem determinatum numerum paucum, qui à nobis apprehendi potest. Ergo Angelus non sunt in majori multitudine quam motus corporum caelestium.

4. Præterea. Dionysius dicit iv. cap. de div. Nom. (aliquantum à princ. lect. 3.) quod propter radios divini bonitatis subsistunt intelligibiles, & intellectuales omnes substantiæ. Sed radius non multiplicatur nisi secundum diversitatem recipientium. Non autem potest dici, quod materia sit receptiva intelligibilis radii, cum substantiæ intellectuales sint immateriales, ut supra ostensum est, (art. 2. huius quæst.) Ergo videtur quod multiplicatio substantiarum intellectualium non possit esse nisi secundum exigentiam primorum corporum, scilicet caelestium, ut ad ea quodammodo processus prædictorum radiorum terminetur: & sic idem quod prius.

Sed contra est quod dicitur Dan. vii. 10. Millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei.

Respondendum dicendum, quod circa numerum substantiarum separatarum diversi diversi viis processerunt. Plato enim posuit (ut refert Arist. I. Metaph. text. 6.) substantias separatas esse species rerum sensibilium, utpote si poneremus ipsam naturam humanam esse separata: & secundum hoc oportebat dicere, quod substantiæ separatae sint secundum numerum specierum sensibilium.

Sed hanc positionem improbat Aristoteles (eod. Lib. text. 31. & seq.) ex eo quod materia est de ratione specierum sensibilium. Unde substantiæ separatae non possunt esse species exemplares horum sensibilium; sed habent quædam naturas altiores naturis rerum sensibilium. Posuit tamen Aristoteles (XII. Metaph. text. 43.) quod illa naturæ perfectiores habent ordinem ad sensibilia ista secundum rationem moventis, & finis: & ideo secundum numerum primorum motuum conatus est ad invenire numerum substantiarum separatarum.

Sed quia hoc videtur repugnare documentis sacrae Scripturæ, Rabbi Moyses Junæus volens utrumque concordare, posuit (lib. II. perplexorum, cap. 1v. & vi.) quod Angelus, secundum quod dicuntur substantiæ immateriales, multiplicantur secundum numerum

Kk 2 mo-

dicit (Lib. III. cont. Maximinum cap. xlii. à m. d.) Perfectam autem immutabilitatem Angelii non nisi per gratiam assequuntur, ut infra patebit, quæst. lxi. art. 2. & 8.

Ad secundum dicendum, quod Plato per deos intelligit corpora caelestia, quæ existimabat esse ex elementis composita: & ideo secundum suam naturam erant dissolubilia, sed voluntate divina semper conservabantur in esse.

Ad tertium dicendum, quod, sicut supra dictum est (quæst. xli. art. 1. ad 2.) quoddam necessarium est quod habet causam suæ necessitatis. Unde non repugnat necessario, nec incorruptibili quod esse eius dependeat ab alio sicut à causa. Per hoc ergo quod dicitur quod omnia deciderent in nihilum, nisi continerentur à Deo, & etiam Angeli, non datur intelligi quod in Angelis sit aliquod corruptionis principium, sed quod esse Angeli dependeat à Deo sicut à causa. Non autem dicitur aliquid esse corruptibile per hoc quod Deus possit illud in non esse redigere, subtrahendo suam conservationem; sed per hoc quod in se ipso aliquid principium corruptionis habet, vel contrarietatem, vel saltem potentiam materiæ.

QUESTIO LI.

De comparatione Angelorum ad corpora.

in tres articulos divisa.

Deinde quæritur de Angelis per comparationem ad corporalia: & primo de comparatione Angelorum ad corpora; secundo de comparatione Angelorum ad loca corporalia; tertio de comparatione Angelorum ad motum localem.

Circa primum quærentur tria.

Primo, utrum Angeli habeant corpora naturaliter sibi unita.

Secundo, utrum assumant corpora.

Tertio, utrum in corporibus assumptis exerceant opera vitæ.

ARTICULUS I.

Utrum Angeli habeant corpora naturaliter sibi unita.

II. dist. xlii. art. 1. & II. cont. cap. xlix. l.

li. & pot. quæst. vi. art. 6. & mal. quæst.

xvi. art. 1. & spir. art. 5. & opus.

xv. cap. xviii.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod Angeli habeant corpora naturaliter sibi unita. Dicit enim Origenes in Lib. I. Periarcho. (cap. vi. in fin.) *Solius Dei, id est Patris, & Filii, & Spiritus sancti, natura illud proprium est ut sine materiali substantia, & abs-*

(a) Al. alium. (b) Al. indigent.

que ulla corporeæ adjectionis societate intelligatur existere. Bernardus etiam dicit in vi. hom. super Cant. (serm. vi. in princ.) *Demus Deo sibi sicut immortalitatem, sic incorporeitatem, cuius natura sola neque propter se, neque propter (a) aliud solatio indiget instrumentum corporei. Liqueat autem omnem spiritum creatum corporeo indigere solatio.* Augustinus etiam dicit super Gen. ad lit. (Lib. III. cap. x. in princ.) *Dæmones aërea dicuntur animalia, quia corporum aëreorum natura (b) vigent.* Eadem autem est natura dæmonis, & Angeli. Ergo Angeli habent corpora naturaliter sibi unita.

2. Præterea, Gregorius in hom. Epiphaniæ (x. in Evang. in princ.) nominat Angelum rationale animal. Omne autem animal componitur ex corpore, & anima. Ergo Angeli habent corpora naturaliter sibi unita.

3. Præterea, Perfectior est vita in Angelis quam in animalibus. Sed anima non solum vivit, sed etiam vivificat corpus. Ergo Angeli vivificant corpora naturaliter sibi unita.

Sed contra est quod dicit Dionysius iv. cap. de div. Nomin. (parum à princ. lect. 3.) quod *Angeli sicut incorporeales intelliguntur, ita & immateriales.*

Respondetur dicendum, quod Angeli non habent corpora sibi naturaliter unita. Quod enim accidit alicui naturæ, non invenitur universaliter in natura illa; sicut habere alas, quia non est de ratione animalis, non convenit omni animali. Cum autem intelligere non sit actus corporis, nec alicujus virtutis corporeæ ut infra patebit (quæst. lxxv. art. 2.) habere corpus unitum non est de ratione substantiæ intellectualis, in quantum hujusmodi; sed accidit alicui substantiæ intellectuali propter aliquid aliud; sicut humanæ animæ competit uniti corpori, quia est imperfecta, & in potentia existens in genere intellectualium substantiarum, non habens in sui natura plenitudinem scientiæ, sed acquirens eam per sensus corporeos à sensibilibus rebus, ut infra dicitur (quæst. lxxxiv. art. 6. & lxxxix. art. 1.) In quocumque autem genere inventur aliquid perfectum, oportet præexistere aliquid perfectum in genere illo. Sunt igitur aliquæ substantiæ perfectæ intellectuales in natura intellectuali, non indigentes acquirere scientiam à sensibilibus rebus. Non igitur omnes substantiæ intellectuales sunt unitæ corporibus, sed aliquæ sunt à corporibus separatae: & has dicimus Angelos.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut supra dictum est, quæst. l. art. 1. quorundam opinio fuit, quod omne ens esset corpus. Et ex hac existimatione derivatum videtur quod aliqui existimaverunt, nullas substantias incorporeas esse nisi corporibus unitas: adeo quod quidam

dam etiam posuerunt, Deum esse animam mundi, ut Augustinus narrat in VII. de civ. Dei, cap. vi. Sed quia hoc fidei catholice repugnat, quæ ponit Deum super omnia exaltatum, secundum illud Psalm. vii. 3. *Elevatus est magnificentia tua super celos;* Origenes hoc de Deo dicere recusat, (a) de aliis substantiis secutus est aliorum opinionem, sicut & in multis aliis deceptus fuit, sequens antiquorum Philosophorum opiniones. Verbum autem Bernardi potest exponi, quod spiritus creati indigeant corporali instrumento, non naturaliter unito, sed ad aliquid assumpto, ut infra dicitur, art. seq. Augustinus autem loquitur non asserendo, sed opinione Platoniorum utens, qui ponebant esse quoddam animalia aërea, quæ dæmones nominabant.

Ad secundum dicendum, quod Gregorius nominat Angelum rationale animal metaphoricè propter similitudinem rationis.

Ad tertium dicendum, quod vivificare effectivè simpliciter perfectior est; unde & Deo convenit secundum illud I. Reg. 11. 6. *Dominiis mortificat, & vivificat.* Sed vivificare formaliter est substantiæ quæ est pars alicujus naturæ, & non habentis in se integram naturam speciei. Unde substantia intellectualis quæ non est unita corpori, est perfectior quam ea, quæ est corpori unita.

ARTICULUS II.

Utrum Angeli assumant corpora.

II. dist. viii. art. 2. & pot. quæst. vi. art. 6.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod Angeli non assumant corpora. In opere enim Angeli nihil est superfluum, sicut neque in opere naturæ. Sed superfluum esset, si Angeli corpora assumerent: Angelus enim non indiget corpore, cum ejus virtus omnem virtutum corporis excedat. Ergo Angelus non assumit corpus.

2. Præterea. Omnis assumptio ad aliquam unionem terminatur: quia assumere dicitur quasi ad se sumere. Sed corpus non unitur Angelo ut formæ, sicut dictum est, art. præc., ex eo autem quod unitur sibi ut motori, non dicitur assumi, alioquin sequeretur quod omnia corpora mota ab Angelis essent ab eis assumpta. Ergo Angeli non assumunt corpora.

3. Præterea. Angeli non assumunt corpora de terra, vel aqua, quia non subito disparent; neque iterum de igne, quia comburerent ea quæ contingerent; neque iterum ex aere, quia aer infigurabilis est, & incolorabilis. Ergo Angeli corpora non assumunt.

Sed contra est quod Augustinus dicit XVI.

(*) *Cod. Alan.* in aliis substantiis.

de civ. cap. xxix.; quod Angeli in assumptis corporibus Abraham apparuerunt.

Respondetur dicendum, quod quidam dixerunt, Angelos nunquam corpora assumere, sed omnia quæ in Scripturis divinis leguntur de apparitionibus Angelorum, contigisse in visione prophetiæ, hoc est secundum imaginationem. Sed hoc repugnat intentioni Scripturæ. Illud enim quod imaginaria visione videtur, est in sola imaginatione videntis. Unde non videtur indifferenter ab omnibus, Scriptura autem divina sic introducit interdum Angelos apparentes, ut communiter ab omnibus videntur: sicut Angeli apparentes Abraham visi sunt ab eo, & tota familia ejus, & à Loth, & à civibus Sodomorum; similiter Angelus qui apparuit Tobie, ab omnibus videbatur. Ex quo manifestum sit, hujusmodi contigisse secundum corpoream visionem, qua videtur id quod positum est extra videntem; unde ab omnibus videri potest. Tali autem visione non videtur nisi corpus.

Cum igitur Angeli neque corpora sint, neque habeant corpora naturaliter sibi unita, ut ex dictis patet, art. præc. & art. 1. quæst. l., relinquitur quod interdum corpora assumant.

Ad primum ergo dicendum, quod Angeli non indigent corpore assumpto propter se ipsos, sed propter nos, ut familiariter cum hominibus conversando, demonstrent intelligibilem societatem, quam homines expectant cum eis habendam in futura vita. Hoc autem quod Angeli corpora assumerent in veteri testamento, fuit quoddam figurale indicium, quod Verbum Dei assumpturum esset corpus humanum. Omnes enim apparitiones veteris testamenti ad illam apparitionem ordinatæ fuerunt qua Filius Dei apparuit in carne.

Ad secundum dicendum, quod corpus assumptum unitur Angelo non quidem ut formæ, neque solum ut motori, sed sicut motori representato per corpus mobile assumptum. Sicut enim à facta Scriptura proprietate rerum intelligibilem sub similitudinibus rerum sensibilibus describuntur; ita corpora sensibilia divina virtute sic formantur ab Angelis, ut congruant ad representandum Angeli intelligibiles proprietates. Et hoc est Angelum assumere corpus.

Ad tertium dicendum, quod licet aer in sua raritate manens non retineat figuram, neque colorem; quando tamen condensatur, & figurari, & colorari potest, sicut patet in nubibus; & sic Angeli assumunt corpora ex aere, condensando ipsum virtute divina, quantum necesse est ad corporis assumendi formationem.

AR-

ARTICULUS III.

Utrum Angeli in corporibus assumptis opera vite exercerent.

II. dist. VIII. art. 4. & pot. quæst. VI. art. 8. & quodl. III. art. 5.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod Angeli in corporibus assumptis opera vite exercerent. Angelos enim veritatis non decet aliqua fictio. Eset autem fictio, si corpus ab eis assumptum; quod vivum videntur, & opera vite habens, non haberet huiusmodi. Ergo Angeli in assumpto corpore opera vite exercerent.

2. Præterea. In operibus Angeli non sunt aliqua frustra. Frustra autem in corpore assumpto per Angelum formarentur oculi, & nares, & alia sensuum instrumenta, nisi per ea Angelus sentiret. Ergo Angelus sentit per corpus assumptum: quod est propriissimum opus vite.

3. Præterea. Moveri motu processivo est unum de operibus vite, ut patet in II. de Anima (text. 13.). Manifeste autem Angeli apparent in assumptis corporibus moveri: dicitur enim Genes. xviii. 16. quod *Abraham simul gradiebatur deducens Angelos*; qui ei apparuerant: & Angelus Tobie querenti: (Tob. vi. 7.) *Nosti visam quæ deducit in civitatem Medorum?* respondit: *Novi, & omnia itinera ejus frequenter ambulavi.* Ergo Angeli in corporibus assumptis frequenter exercent opera vite.

4. Præterea. Locutio est opus viventis: fit enim per vocem; ut dicitur in II. de Anima (text. 90.). Manifestum est autem ex multis locis Scripturæ, Angelos in assumptis corporibus locutos fuisse. Ergo in corporibus assumptis exercent opera vite.

5. Præterea. Comedere est propriam opus animalis: unde Dominus post resurrectionem in argumentum resumptæ vite cum discipulis manducavit; ut habetur Luc. ult. Sed Angeli in assumptis corporibus apparentes comederunt; & Abraham eis cibos obtulit, quos tamen prius adoraverat; ut habetur Gen. xviii. Ergo Angeli in assumptis corporibus exercent opera vite.

6. Præterea. Generare hominem est actus vite. Sed hoc competit Angelis in assumptis corporibus: dicitur enim Gen. vi. 4. *Postquam ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, illaque genuerunt, ipsi sunt potentes à sæculo viri famosi.* Ergo Angeli exercent opera vite in corporibus assumptis.

Sed contra. Corpora assumpta ab Angelis non vivunt, ut supra dictum est (art. præc. ad 2. præcip.) Ergo nec opera vite per eos exerceri possunt.

Respondeo dicendum, quod quædam opera viventium habent aliquid commune cum aliis operibus; ut locutio, quæ est opus viventis, convenit cum aliis sonis inanimatorum, in quantum est sonus; & processio cum aliis motibus, in quantum est motus. Quantum ergo ad id quod est commune utriusque operibus, possunt opera vite fieri ab Angelis per corpora assumpta, non autem quantum ad id quod est proprium viventium: quia secundum Philosophum in Lib. de som. & vig. (cap. 1. ante med.) *cujus est potentia, ejus est actio.* Unde nihil potest habere opus vite quod non habeat vitam, quæ est potentiale principium talis actionis.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut non est contra veritatem quod in Scripturæ intelligibilia sub figuris sensibilibus describuntur: quia hoc non dicitur ad adstruendum quod intelligibilia sunt sensibilia, sed quod per figuras sensibilibus proprietates intelligibilibus secundum similitudinem quamdam datur intelligi: ita non repugnat veritati sanctorum Angelorum quod per corpora ab eis assumpta videntur homines viventes, licet non sint. Non enim assumuntur, nisi ut per proprietates hominis, & opera hominis, spirituales proprietates Angelorum, & eorum spiritualia opera designentur. Quod non ita congrue fieret, si veros homines assumerent: quia proprietates eorum ducerent in ipsos homines, non in Angelos.

Ad secundum dicendum, quod sentire est totaliter opus vite. Unde nullo modo est dicendum, quod Angeli per organa assumptorum corporum sentiant. Nec tamen superflue sunt formata: non enim ad hoc sunt formata ut per ea sentiantur, sed ad hoc ut per huiusmodi organa virtutes spirituales Angelorum designentur; sicut per oculum designatur virtus cognitiva Angeli, & per alia membra aliæ ejus virtutes, ut Dionysius docet ult. cap. cæl. Hier. (à med.).

Ad tertium dicendum, quod motus qui est à motore conjuncto, est proprium opus vite. Sic autem non moventur corpora assumpta ab eis, quia Angeli non sunt eorum formæ. Moventur tamen Angeli per accidens, motis huiusmodi corporibus; cum sint in eis sicut motores in mobilibus; & ita sunt hiæ quod non alibi: quod de Deo dici non potest. Unde licet Deus non moveatur, motis hiæ in quibus est, quia ubique est; Angeli tamen moventur per accidens ad motum corporum assumptorum, non autem ad motum corporum cælestium, etiam si sint in eis sicut motores in mobilibus: quia corpora cælestia non recedunt de loco secundum totum; nec determinatur spiritui moventi orbem locum secundum aliquam determinatam partem sub-

QUÆSTIO LII.

De comparatione Angelorum ad loca,

in tres articulos divisæ.

DEinde quaritur de loco Angeli: & circa hoc quaruntur tria: Primo: utrum Angelus sit in loco. Secundo: utrum possit esse in pluribus locis simul. Tertio: utrum plures Angeli possint esse in eodem loco.

ARTICULUS I.

269

Utrum Angelus sit in loco.

I. dist. xxxviii. quæst. 111. art. 1. & 2. & II. dist. vi. art. 3. & pot. quæst. 111. art. 19. & quodl. xi. quæst. 1.

AD primum sic proceditur. Videtur quod Angelus non sit in loco. Dicit enim Boetius in Lib. de hebdom. (circa princ.) *Communis animi conceptio apud sapientiores est, incorporata in loco non esse; & Aristoteles in IV. Phys. dicit (text. 48. & 57.) quod non omne quod est, est in loco, sed mobile corpus.* Sed Angelus non est corpus, ut supra ostensum est (quæst. I. art. 1.) Ergo Angelus non est in loco.

2. Præterea. Locus est quantitas positionem habens. (a) Omne ergo quod est in loco, habet aliquem situm. Sed habere situm non potest convenire Angelo, cum substantia sua sit immunitis à quantitate, cujus propria differentia est positionem habere. Ergo Angelus non est in loco.

3. Præterea. Esse in loco est mensurari loco, & contineri à loco, ut patet per Philosophum in IV. Physic. (text. 14. & 119.) Sed Angelus non potest mensurari, neque contineri à loco: quia continens est formalis contento sicut aer aqua, ut dicitur in IV. Physic. (text. 35. & 49.) Ergo Angelus non est in loco.

Sed contra est quod in Collecta dicitur: *Angeli tui sancti habitant in ea, qui nos in pace custodiunt.*

Respondeo dicendum, quod Angelo convenit esse in loco; & quivoce tamen dicitur Angelus esse in loco, & corpus. Corpus enim est in loco per hoc quod applicatur loco secundum contactum dimensionis quantitatis: quæ quidem in Angelis non est, sed est in eis quantitas virtualis. Per applicationem igitur virtutis angelicæ ad aliquem locum qualitercumque dicitur Angelus esse in loco corporeo.

Et

Et

tantiæ orbis quæ nunc est in oriente, nunc in occidente, sed secundum determinatum situm: quia semper est in oriente virtus movens, ut dicitur in VIII. Physic. (text. 84.)

Ad quantum dicendum, quod Angeli proprie non loquuntur per corpora assumpta; sed est aliquid simile locutioni, in quantum formant sonos in aere similes vocibus humanis.

Ad quantum dicendum, quod nec etiam comedere, proprie loquendo Angelis convenit: quia comestio importat sumptionem cibi convertibilis in substantiam comedentis. Et quamvis in corpus Christi post resurrectionem cibis non converteretur, sed resolveretur in præjentem materiam; tamen Christus habebat corpus tale naturæ, in quod posset cibus converti: unde fuit vera comestio. Sed cibus assumptus ab Angelis neque converteretur in corpus assumptum, neque corpus illud talis erat naturæ in quod posset alimentum converti; unde non fuit vera comestio, sed figurativa spiritualis comestionis. Et hoc est quod Angelus dixit Tobie xii. 19. *Cum essem vobiscum, videbar quidem manducare, & bibere; sed ego potui invisibili, & cibus uter.* Abraham autem obtulit eis cibos, existimans eos homines esse, in quibus tamen Deum venerabatur, sicut solet Deus esse in Prophetis, ut Augustinus dicit XVI. de civ. Dei (cap. xxxix. à med.).

Ad sextum dicendum, quod, sicut Augustinus dicit XV. de civ. Dei (cap. xxxiii. parum à princ.) *multi se expertos, vel ab expertis audisse confirmant, Sylvanus, & Faunus, quos vulgus incubus vocat, improbus sæpe extitisse mulieribus, & earum expetisse, atque perperasse concubitus.* Unde hoc negare impudentia videtur. Sed Angeli Dei sancti nullo modo sic labi ante dilubium potuerunt. Unde per filios Dei intelliguntur filii Seth, qui boni erant; filias autem hominum nominat Scriptura eas quæ natæ erant de stirpe Cain. Neque mirandum est quod de eis gigantes nasci potuerunt: neque enim omnes gigantes fuerunt, sed multo plures ante diluvium quam post. Si tamen ex coitu dæmonum aliqui interdum nascuntur, hoc non est per semen ab eis decedum, aut à corporibus assumptis, sed per semen alicujus hominis ad hoc acceptum, utpote quod idem dæmon, qui est incubus ad virum, fiat incubus ad mulierem; sicut & aliarum rerum semina assumunt ad aliquarum rerum generationem, ut Augustinus dicit III. de Trinit. (cap. vii. & ix.) ut sic ille qui nascitur, non sit filius dæmonis, sed illius hominis cujus est semen acceptum.

S. Th. Op. Tom. I.

(a) Ita codd. Alcan. & Camer. cum Nicolain. Edit. Rom. & Patav. Omne autem.

Et secundum hoc patet quod non oportet dicere, quod Angelus commensuratur loco, vel quod habeat situm in continuo: hoc enim convenit corpori locato, prout est quantum quantitate dimensiva. Similiter etiam non oportet propter hoc, quod continetur à loco: nam substantia incorporea sua virtute continens rem corpoream continet ipsam, & non continetur ab ea: anima enim est in corpore ut continens, & non ut contenta; & similiter Angelus dicitur esse in loco corporeo non ut contentum; sed ut continens aliquo modo. Et per hoc patet responsio ad objecta.

ARTICULUS II. 270

Utrum Angelus possit esse in pluribus locis simul.

I. dist. xxxvii. quæst. 111. art. 2. & quæst. 110. art. 1. corp. & IV. dist. XLIV. quæst. 11. art. 3. quæst. 2. ad 1. & pot. quæst. 111. art. 29. ad 1.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod Angelus possit esse in pluribus locis simul. Angelus enim est minoris virtutis quam anima. Sed anima est simul in pluribus locis, quia est tota in qualibet parte corporis, ut Augustinus dicit (Lib. VI. de Trinit. cap. vi. circa med.). Ergo Angelus potest esse in pluribus locis simul.

2. Præterea, Angelus est in corpore assumpto: & cum assumat corpus continuum, videtur quod sit in qualibet ejus parte. Sed secundum partes ejus considerantur diversa loca. Ergo Angelus est simul in pluribus locis.

3. Præterea, Damascenus dicit (Lib. II. orthod. Fid. cap. 111. & Lib. I. cap. xvii.) quod ubi Angelus operatur, ibi est. Sed aliquando operatur simul in pluribus locis, ut patet de Angelo subvertente Sodomam. Ergo Angelus potest esse in pluribus locis simul.

Sed contra est quod Damascenus (Lib. II. orthod. Fid. cap. 111. circa med.) dicit, quod *Angeli, dum sunt in celo, non sunt in terra.*

Respondendo dicendum, quod Angelus est virtutis, & essentia finitæ. Divina autem virtus, & essentia infinita est, & est universalis causa omnium: & ideo sua virtute omnia contingit, & non solum in pluribus locis est, sed ubique; virtus autem Angeli, quia finita est, non se extendit ad omnia, sed ad aliquid unum determinatum. Oportet enim quicquid comparatur ad unam virtutem, ut unum aliquid comparari ad ipsam. Sicut igitur universum ens comparatur ut unum aliquid ad universalem Dei virtutem; ita & aliquid particulare ens comparatur ut aliquid unum ad

Angeli virtutem. Unde cum Angelus sit in loco per applicationem virtutis suæ ad locum, sequitur quod non sit ubique, nec in pluribus locis, sed in uno loco tantum.

Circa hoc tamen aliqui decepti sunt. Quidam enim imaginationem transcedere non valentes, cogitaverunt indivisibilitatem Angeli ad modum indivisibilitatis puncti: & ideo crederent quod Angelus non posset esse nisi in loco punctali. Sed manifeste decepti sunt: nam punctum est indivisibile habens situm; sed Angelus est indivisibile, extra genus quantitatis, & situs existens. Unde non est necesse quod determinetur ei unus locus indivisibilis secundum situm, sed vel divisibilis, vel indivisibilis, vel maior, vel minor secundum quod voluntarie applicat suam virtutem ad corpus majus, vel minus. Et sic totum corpus cui per suam virtutem applicatur, correspondet ei ut unus locus.

Nec tamen oportet, si aliquis Angelus movet cælum, quod sit ubique. Primo quidem quia non applicatur virtus ejus nisi ad id quod primo ab ipso movetur. Una autem pars cæli est in qua primo est motus, scilicet pars orientis. Unde etiam Philosophus in VIII. Physic. (text. 84.) virtutem motoris cælorum attribuit parti orientis. Secundo quia non ponitur à Philosophis, quod una substantia separata moveat omnes orbis immediate. Unde non oportet quod sit ubique.

Sic igitur patet quod diversimode esse in loco convenit corpori, & Angelo, & Deo. Nam corpus est in loco circumscriptive, quia commenturatur loco; Angelus autem non circumscriptive, cum non commenturatur loco, sed definitive, quia ita est in uno loco quod non in alio; Deus autem neque circumscriptive, neque definitive, quia est ubique.

Et per hoc patet de facili responsio ad objecta: quia totum illud cui immediate applicatur virtus Angeli reputatur ut unus locus ejus, (a) licet non sit continuum.

ARTICULUS III. 271

Utrum plures Angeli possint simul esse in eodem loco.

I. dist. xxxvii. quæst. 111. art. 1. & pot. quæst. 111. art. 7. ad 11. & art. 19. ad 1.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod plures Angeli possint simul esse in eodem loco. Plura enim corpora non possunt esse simul in eodem loco, quia replent locum. Sed Angeli non replent locum, quia solum corpus replet locum, ut non sit vacuum, ut patet per Philosophum in IV. Physicor. (text. 52. & 58.) Ergo plures Angeli possunt esse in uno loco.

2. Præ-

terea, Plus differt Angelus, & corpus, quam duo Angeli. Sed Angelus, & corpus sunt simul in eodem loco: quia nullus locus est qui non sit plenus sensibilis corpore, ut probatur in IV. Physic. (loc. nunc cit.) Ergo multo magis duo Angeli possunt esse in eodem loco.

3. Præterea, Anima est in qualibet parte corporis, secundum Augustinum, Lib. VI. de Trin. cap. vi. non procul à fin. Sed demones, licet non illabuntur mensibus, & illabuntur tamen interdum corporibus: & sic anima, & demones sunt in eodem loco. Ergo eadem ratione quæcumque alie spirituales substantie.

Sed contra. Duæ anime non sunt in eodem corpore. Ergo per rationem neque duo Angeli in eodem loco.

Respondendo dicendum, quod duo Angeli non sunt simul in eodem loco.

Et ratio hujus est, quia impossibile est quod duæ cause completæ sint immediate unius, & ejusdem rei. Quod patet in omni genere causarum: quia una est forma proxima unius rei, & unum est proximum movens, licet possint esse plures motores remoti. Nec habet instantiam de pluribus trahentibus navem: quia nullus eorum est perfectus motor, cum virtus uniuscujusque sit insufficientis ad movendum; sed omnes simul sunt (a) loco unius motoris, in quantum omnes virtutes aggregantur ad unum motum faciendum. Unde cum Angelus dicatur esse in loco per hoc quod virtus ejus immediate contingit locum per modum continentis perfecti, ut dictum est art. 1. hujus quæst., non potest esse nisi unus Angelus in uno loco.

Ad primum ergo dicendum, quod plures Angeli esse in uno loco, non impediuntur propter impletionem loci, sed propter aliam causam, ut dictum est (in corp. art.)

Ad secundum dicendum, quod Angelus, & corpus non eodem modo sunt in loco. Unde ratio non sequitur.

Ad tertium dicendum, quod nec etiam Angelus, & anima comparantur ad corpus, secundum eandem habitudinem causæ, cum anima sit forma, non autem demones. Unde ratio non sequitur.

QUÆSTIO LIII.

De motu locali Angelorum.

in tres articulos divisa.

Consequenter considerandum est de motu locali Angelorum: & circa hoc quaruntur tria.

Primo, utrum Angelus possit moveri localiter.

Secundo, utrum moveatur de loco ad locum, pertranseundo medium.

Tertio, utrum motus Angeli sit in tempore, vel in instanti.

ARTICULUS I. 272

Utrum Angelus possit moveri localiter.

I. dist. xxxvii. quæst. 110. art. 1. & quæst. xv. cap. xviii. & Matib. xxvii. 1.

AD primum sic proceditur. Videtur quod Angelus non possit moveri localiter. Ut enim probat Philosophus in VI. Physic. (text. 32. & à text. 86. ulque ad 91.) *nullum imparabile movetur*: quia dum aliquid est in termino à quo, non movetur; nec etiam dum est in termino ad quem, sed tunc mutatum est. Unde relinquuntur quod omne quod movetur, dum movetur partim est in termino à quo, & partim in termino ad quem. Sed Angelus est imparabilis. Ergo Angelus non potest moveri localiter.

2. Præterea, Motus est actus imperfectus, ut dicitur in III. Physic. text. 14. Sed Angelus beatus non est imperfectus. Ergo Angelus beatus non movetur localiter.

3. Præterea, Motus non est nisi propter indigentiam. Sed sanctorum Angelorum nulla est indigentia. Ergo sancti Angeli localiter non moventur.

Sed contra. Eiusdem rationis est Angelus beatus moveri, & animam beatam moveri. Sed necesse est dicere, animam beatam localiter moveri, cum sit articulus fidei, quod Christus secundum animam descendit ad inferos. Ergo Angelus beatus movetur localiter.

Respondendo dicendum, quod Angelus beatus potest moveri localiter; sed sicut esse in loco æquivoce convenit corpori, & Angelo, ita etiam & moveri secundum locum.

Corpus enim est in loco, in quantum contingitur sub loco, & commenturatur loco: unde oportet quod etiam motus corporis secundum locum commenturatur loco, & sic secundum exigentiam ejus. Et inde est quod secundum continuitatem magnitudinis est continuus motus; & secundum prius, & posterius in magnitudine.

11.

(a) Edit. Rom. & Patav. in loco.

(a) Ita Nicolaius. Edit. Rom. & Patav. licet sit continuum.

dine est prius, & posterius in motu locali corporis, ut dicitur in IV. Phys. (text. 99.) Sed Angelus non est in loco ut commensuratus, & contentus, sed magis ut contipiens. Unde motus Angeli in loco non oportet quod commensuretur loco, nec quod sit secundum exigentiam ejus, ut scilicet habeat continuitatem ex loco, sed potest esse motus ejus continuus, & non continuus.

Quia enim Angelus non est in loco nisi secundum contactum virtutis, ut dictum est (quæst. præced. art. 1.) necesse est quod motus Angeli in loco nihil aliud sit quam diversi contactus diversorum locorum successive, & non simul: quia Angelus non potest simul esse in pluribus locis, ut supra dictum est (quæst. præc. art. 2.)

Hujusmodi autem contactus non est necessarius esse continuus. Potest tamen in hujusmodi contactibus continuas quædam inveniri: quia ut dictum est (loco nunc cit.) nihil prohibet Angelo assignari locum divisibilem per contactum suæ virtutis, sicut corpori assignatur locus divisibilis per contactum suæ magnitudinis. Unde sicut corpus successive, & non simul dimittit locum in quo prius erat, & ex hoc causatur continuas in motu locali ejus; ita etiam Angelus potest dimittere successive locum divisibilem in quo prius erat; & sic motus ejus erit continuus. Et potest etiam totum locum simul dimittere, & tunc alteri loco simul se applicare; & sic motus ejus non erit continuus.

Ad primum ergo dicendum, quod illa ratio dupliciter deficit in proposito. Primo quidem quia demonstratio Aristotelis procedit de indivisibili secundum quantitatem, cui responderet locus de necessitate indivisibilis: quod non potest dici de Angelo. Secundo quia demonstratio Aristotelis procedit de motu continuo. Si enim motus non esset continuus, posset dici, quod aliquid movetur dum est in termino a quo, & dum est in termino ad quem: quia ipsa successio diversorum ubi circa eandem rem motus diceretur, unde in quolibet illorum ubi esset res illa, posset dici moveri. Sed continuas motus hoc impedit, quia nullum continuum est in termino suo, ut patet, quia linea non est in puncto: & ideo oportet quod illud quod movetur, totaliter non sit in altero terminorum, dum movetur, sed partim in uno, & partim in altero. Secundum ergo quod motus Angeli non est continuus, demonstratio Aristotelis non procedit in proposito; sed secundum quod motus Angeli ponitur continuus, sic concedi potest, quod Angelus, dum movetur, partim est in termino a quo, & partim in termino ad quem; ut tamen partialitas non referatur ad substantiam Angeli, sed ad locum: quia in principio

sui motus continuus Angelus est in toto loco divisibili, à quo incipit moveri; sed dum est in ipso moveri est in parte primi loci quem deserit, & in parte secundi loci quem occupat. Et hoc quidem quod possit occupare partem duorum locorum, competit Angelo ex hoc quod potest occupare locum divisibilem per applicationem suæ virtutis, sicut corpus per applicationem magnitudinis. Unde sequitur de corpore mobili secundum locum quod sit divisibile secundum magnitudinem; de Angelo autem, quod virtus ejus possit applicari alicui divisibili.

Ad secundum dicendum, quod motus existentis in potentia est actus imperfectus. Sed motus qui est secundum applicationem virtutis, est existentis in actu: quia virtus re est, secundum quod actu est.

Ad tertium dicendum, quod motus existentis in potentia est propter indigentiam suam; sed motus existentis in actu non est propter indigentiam suam, sed propter indigentiam alterius. Et hoc modo Angelus propter indigentiam nostram localiter movetur, secundum illud Hebr. 1. 14. *Omnis sunt administratores spiritus, in ministerium missi propter eos qui hereditatem capiunt salutem.*

ARTICULUS. II.

Utrum Angelus transeat per medium.

1. dist. xxxvii. quæst. 1v. art. 2. & quæst. 111. art. 2. & vers. quæst. 1v. art. 13. ad 14.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod Angelus non transeat per medium. Omne enim quod pertransit medium, prius pertransit locum sibi æqualem majorem. Locus autem æqualis Angelo, qui est indivisibilis, est locus punctualis. Si ergo Angelus in suo motu pertransit medium, oportet quod numeret puncta infinita suo motu: quod est impossibile.

2. Præterea. Angelus est simplicioris substantiæ quam anima nostra. Sed anima nostra sua cogitatione potest transire de uno extremo in aliud, non pertransendo medium: possum enim cogitare Galliam, & postea Syriam, nihil cogitando de Italia, quæ est in medio. Ergo multo magis Angelus potest de uno extremo transire ad aliud non per medium.

3. Sed contra. Si Angelus movetur de uno loco ad alium, quando est in termino ad quem, non movetur, sed mutatur est. Sed ante omne mutatum esse præcedit mutari. Ergo alicubi existens movebatur. Sed non movebatur dum erat in termino a quo. Movebatur ergo dum erat in medio: & ita oportet quod pertransit medium.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dic-

dictum est (art. præc.) motus localis Angelus potest esse continuus, & non continuus.

Si ergo sit continuus, non potest Angelus moveri de uno extremo in alterum, quin transeat per medium: quia, ut dicitur in VI. Physicor. (innuitur text. 77. sed expresse habetur V. Physic. text. 22. & XI. Metaph. capit. ult.) *medium est in quod prius venit quod continue mutatur, quam in quod mutatur ultimum.* Ordo enim prioris, & posterioris in motu continuo est secundum ordinem prioris, & posterioris in magnitudine, ut dicitur in IV. Physic. (text. 99.)

Si autem motus Angelus non sit continuus, possibile est quod pertransit de aliquo extremo in aliud, non pertransit medio. Quod sic patet. Inter quælibet enim duo extrema loca sunt infinita loca media; si ve accipiantur loca divisibilia, si ve indivisibilia. Et de indivisibilibus manifestum est: quia inter quælibet duo puncta sunt infinita puncta media, cum nulla duo puncta consequantur se invicem sine medio, ut in VI. Physic. (à princ. Lib. per decem text.) probatur. De locis autem divisibilibus necesse est hoc dicere. Et hoc demonstratur ex motu continuo alicujus corporis. Corpus enim non movetur de loco ad locum nisi in tempore. In toto autem tempore mensurante motum corporis non est accipere duo nunc, in quibus corpus quod movetur, non sit in alio, & alio loco: quia si in uno & eodem loco esset in duobus nunc, sequeretur quod ibi quiesceret, cum nihil aliud sit quiescere quam in loco eodem esse nunc, & prius. Cum igitur inter primum nunc, & ultimum temporis mensurantis motum sint infinita nunc, oportet quod inter primum locum à quo incipit moveri, & ultimum locum, ad quem terminatur motus, sint infinita loca. Et hoc sic est sensibiliter apparet. Sit enim unum corpus unius palmi, & sit via per quam transeat duorum palmorum: manifestum est quod locus primus à quo incipit motus, est unius palmi, & locus ad quem terminatur motus, est alterius palmi. Manifestum est autem quod quando incipit moveri, paulatim deserit primum palmum, & subintrat secundum. Secundum ergo quod dividitur magnitudo palmi, secundum hoc multiplicentur loca media: quia quodlibet punctum signatum in magnitudine primi palmi est principium unius loci; & punctum signatum in magnitudine alterius palmi est terminus ejusdem. Unde cum magnitudo sit divisibilis in infinitum, & puncta sint etiam infinita in potentia in quælibet magnitudine, sequitur quod inter quælibet duo loca sint infinita loca media.

Mobile autem infinitate mediorum locorum non consumit, nisi per continuitatem motus: quia sicut loca media

sunt infinita in potentia, ita & in motu continuo est accipere infinita quædam in potentia. Si ergo motus non sit continuus, omnes partes motus erant numerate in actu, si ergo mobile quodcumque moveatur motu non continuo, sequitur quod vel non transeat omnia media; vel quod actu numeret media infinita; quod est impossibile. Sic igitur secundum quod motus Angeli non est continuus, non pertransit omnia media.

Hoc autem, scilicet moveri de extremo in extremum, & non per medium, potest convenire Angelo, sed non corpori: quia corpus mensuratur, & continetur sub loco, unde oportet quod sequatur leges loci in suo motu; sed substantia Angeli non est subditæ loco ut contenta, sed est superior eorum continens: unde in potentia ejus est applicare se loco, prout vult, vel per medium, vel sine medio.

Ad primum ergo dicendum, quod locus Angeli non accipitur ei æqualis secundum magnitudinem, sed secundum contactum virtutis, & sic locus Angeli potest esse divisibilis, & non semper punctualis: sed tamen loca media etiam divisibilia sunt infinita, ut dictum est (in corp. art.) sed consumuntur per continuitatem motus, ut patet ex prædicto (ibidem.)

Ad secundum dicendum, quod dum Angelus movetur localiter, applicatur ejus essentia diversis locis; animæ autem essentia non applicatur rebus quas cogitat, sed potius res cogitatur sunt in ipsa: & ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quod in motu continuo mutatum esse non est pars moveri, sed terminus: Unde oportet quod moveri sit ante mutatum esse, & ideo oportet quod talis motus sit per medium. Sed in motu continuo mutatum esse est pars, sicut unitas est pars numerus; unde successio diversorum locorum etiam sine medio constituit talem motum.

ARTICULUS. III.
Utrum motus Angeli sit in instanti.
1. dist. xxxviii. quæst. 1v. art. 3. & 111. dist. xlv. quæst. 11. art. 3. quæst. 3. & quæst. 11. art. 4. & quæst. 11. art. 4.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod motus Angeli sit in instanti. Quanto enim virtus motoris fuerit fortior, & mobile minus resistens motori, tanto motus est velocior. Sed virtus Angeli movens se ipsum inproportionabiliter excedit virtutem moventem aliquid corpus; proportio autem velocitatum est secundum inproportionem temporis: omne

autem tempus omni tempori proportionabile est. Si igitur aliquod corpus moveretur in tempore, Angelus moveretur in instanti.

2. Præterea. Motus Angeli simplicior est quam aliqua mutatio corporalis. Sed aliqua mutatio corporalis est in instanti, ut illuminatio: tum quia non illuminatur aliquid successive, sicut calefit successive: tum quia radius non prius pertingit ad propinquum quam ad remotum. Ergo multo magis motus Angeli est in instanti.

3. Præterea. Si Angelus moveretur in tempore de loco ad locum, manifestum est quod in ultimo instanti illius temporis est in termino: ad quem; in toto autem tempore precedenti aut est in loco immediate precedenti, qui accipitur ut terminus à quo, aut partim in uno, & partim in alio. Si autem partim in uno, & partim in alio, sequitur quod sit partibilis, quod est impossibile. Ergo in toto tempore precedenti est in termino à quo: ergo quiescit ibi, cum quiescere sit in eodem esse nunc, & prius, ut dictum est (art. præc.) & sic sequitur quod non moveatur nisi in ultimo instanti temporis.

Sed contra. In omni mutatione est prius, & posterius. Sed prius, & posterius motus numeratur secundum tempus. Ergo omnis motus est in tempore, etiam motus Angeli, cum in eo sit prius, & posterius.

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt motum localem Angeli esse in instanti. Dicunt enim, quod cum Angelus moveretur de uno loco ad alium, in toto tempore precedenti Angelus est in termino à quo, in ultimo autem instanti illius temporis est in termino ad quem. Nec oportet esse aliquid medium inter duos terminos, sicut non est aliquid medium inter tempus, & terminum temporis. Inter duo autem nunc temporis est tempus medium. Unde dicunt, quod non est dare ultimum nunc, in quo fuit in termino à quo; sicut in illuminatione, & in generatione substantiali ignis non est dare ultimum instans, in quo aer fuit tenebrosus, vel in quo materia fuit sub privatione forme ignis; sed est dare ultimum tempus, ita quod in termino illius temporis est vel lumen in aere, vel forma ignis in materia: & sic illuminatio, & generatio substantialis dicuntur motus instantanei.

Sed hoc non habet locum in proposito: quod sic ostenditur. De ratione enim quietis est quod quiescens non aliter se habeat nunc, & prius: & ideo in quolibet nunc temporis mensurantis quietem quiescens est in eodem: ubi in primo, & in medio, & in ultimo. Sed de ratione motus est quod id quod movetur, aliter se habeat nunc, & prius. Et ideo in quolibet nunc temporis mensurantis

motum, mobile se habet in alia & alia dispositione. Unde oportet quod in ultimo nunc habeat formam, quam prius non habebat. Et sic patet quod quiescere in toto tempore in aliquo, puta in albedine, est esse in illo quolibet instanti illius temporis. Unde non est possibile ut aliquid in toto tempore precedente quiescat in uno termino, & postea in ultimo instanti illius temporis sit in alio termino; sed hoc est possibile in motu, quia moveri in toto aliquo tempore non est esse in eadem dispositione in quolibet instanti illius temporis. Igitur omnes huiusmodi mutationes instantaneæ sunt termini motus continui; sicut generatio est terminus alterationis materię, & illuminatio terminus motus localis corporis illuminantis. Motus autem localis Angeli non est terminus alicuius alterius motus continui, sed est per seipsum, à nullo alio motu dependens. Unde impossibile est dicere, quod in toto tempore sit in aliquo loco, & in ultimo nunc sit in alio loco.

Sed oportet assignare nunc in quo ultimo fuit in loco precedenti. Ubi autem sunt multa nunc sibi succedentia, ibi de necessitate est tempus, cum tempus, nihil aliud sit quam numeratio prioris, & posterioris in motu. Unde relinquitur quod motus Angeli sit in tempore. In continuo quidem tempore, si sit motus ejus continuus, in non continuo autem, si motus sit non continuus. Utrouque enim modo contingit esse motum Angeli, ut dictum est (art. 1. huj. quæst.) Continuitas enim temporis est ex continuitate motus, ut dicitur in IV. Physicæ (text. 99.)

Sed istud tempus, si sit tempus continuum, siue non, non est idem cum tempore quod mensurat motum cæli, & quo mensurantur omnia corporalia, quæ habent mutabilitatem ex motu cæli: motus enim Angeli non dependet ex motu cæli.

Ad primum ergo dicendum, quod si tempus motus Angeli non sit continuum, sed successio quadam ipsorum nunc, non habebit proportionem ad tempus, quod mensurat motum corporalem, quod est continuum, cum non sit ejusdem rationis. Si vero sit continuum, est quidem proportionabile, non propter proportionem moventis, & mobilis; sed propter proportionem magnitudinum, in quibus est motus. Et propterea velocitas motus Angeli non est secundum quantitatem suæ virtutis, secundum determinationem suæ voluntatis, sicut motus cæli.

Ad secundum dicendum, quod illuminatio est terminus motus, & est alteratio, non motus localis, ut intelligatur: lumen movetur prius ad propinquum quam ad remotum. Motus autem Angeli est localis, & non est terminus motus. Unde non est simile.

Ad

Ad tertium dicendum, quod obiectio illa procedit de tempore continuo. Tempus autem motus Angeli potest esse non continuum; & sic Angelus in uno instanti potest esse in uno loco, & in alio instanti in alio loco, nullo tempore intermedio existente. Si autem tempus motus Angeli sit continuum, Angelo in toto tempore precedenti ultimum nunc variatur per infinita loca, ut prius expositum est, art. præc. Est tamen partim in uno locorum continuorum, & partim in alio: non quod substantia illius sit partibilis, sed quia virtus sua applicatur ad partem primi loci, & ad partem secundi, ut etiam supra dictum est, art. 1. hujus quæst.

QUÆSTIO LIV.

De cognitione Angelorum,

in quinque articulis divisa.

Consideratis his quæ ad substantiam Angelicam pertinent, procedendum est ad cognitionem ipsius. Hæc autem consideratio erit quadripartita. Nam primo considerandum est de his quæ pertinent ad virtutem cognoscitivam Angeli. Secundo de his quæ pertinent ad medium cognoscendi ipsius. Tertio de his quæ ab eo cognoscuntur. Quarto de modo cognitionis angelicæ.

Circa primum quaruntur quinque. Primo, utrum intelligere Angeli sit sua substantia.

Secundo, utrum ejus esse sit suum intellectivum.

Tertio, utrum ejus substantia sit sua virtus intellectiva.

Quarto, utrum in Angelis sit intellectus agens, & possibilis.

Quinto, utrum in eis sit aliqua alia potentia cognoscitiva quam intellectus.

ARTICULUS I.

Utrum intelligere Angeli sit ejus substantia.

I. dist. 11. quæst. 1. art. 1. cor. & 7. & II. cont. cap. 111. & quodl. 11. art. 3. & 4. op. xxx. lect. 7. & 9.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod intelligere Angeli sit ejus substantia. Angelus enim est sublimior, & simplicior quam intellectus agens animæ. Sed substantia intellectus agens est sua actio, ut patet III. de Anima per Aristotelem, & ejus comentatorem, text. 19. Ergo multo fortius substantia Angeli est sua actio, quæ est intelligere.

2. Præterea. Philosophus dicit in XII. Metaph. text. 39, quod actio intellectus est vita. Sed cum vivere sit esse viventibus, ut dicitur

in II. de Anima, text. 37, videtur quod vita sit essentia. Ergo actio intellectus est essentia intelligentis Angeli.

3. Præterea. Si extrema sunt unum, medium non differt ab eis; quia extremum magis distat ab extremo quam medium. Sed in Angelo idem est intellectus, & intellectum ad minus in quantum intelligit essentiam suam. Ergo intelligere, quod cadit medium inter intellectum, & rem intellectam, est idem cum substantia Angeli intelligentis.

Sed contra. Plus differt actio rei à substantia ejus quam ipsum esse ejus. Sed nullius creati suum esse est sua substantia, hoc enim solius Dei proprium est, ut ex superioribus patet, quæst. 111. art. 4. & quæst. xliv. art. 1. Ergo neque Angeli, neque alterius creaturæ sua actio est ejus substantia.

Respondeo dicendum, quod impossibile est quod actio Angeli, vel cuiuscumque alterius creaturæ sit ejus substantia. Actio enim est proprie actualitas virtutis, sicut esse est actualitas substantię, vel essentię. Impossibile est autem quod aliquid quod non est purus actus, sed aliquid habet de potentia admixtum, sit sua actualitas, quia actualitas potentialitati repugnat. Solus autem Deus est purus. Unde in solo Deo sua substantia est suum esse, & suum agere.

Præterea. Si intelligere Angeli esset sua substantia, oporteret quod intelligere Angeli esset subsistens. Intelligere autem subsistens non potest esse nisi unum, sicut nec aliquid abstractum subsistens. Unde unus Angeli substantia non distingueretur neque à substantia Dei, quæ est ipsum intelligere subsistens, neque à substantia alterius Angeli.

Si etiam Angelus ipse esset suum intelligere, non possent esse gradus in intelligendo perfectius, & minus perfecte, cum hoc contingat propter diversam participationem ipsius intelligere.

Ad primum ergo dicendum, quod cum dicitur, quod intellectus agens est sua actio, est prædicatio non per essentiam, sed per concomitantiam: quia cum sit in actu ejus substantia, statim, quantum est in se, concomitatur ipsam actio: quod non est de intellectu possibile, qui non habet actiones, nisi potquam fuerit factus in actu.

Ad secundum dicendum, quod vita non hoc modo se habet ad vivere, sicut essentia ad esse, sed sicut cursus ad currere, quorum unum significat actum in abstracto, aliud in concreto. Unde non sequitur, si vivere sit esse, quod vita sit essentia; quamvis etiam quandoque vita pro essentia ponatur, secundum quod Augustinus dicit in Lib. X. de Trinitate, cap. xi. ante med. & Lib. IX. cap. iv., quod memoria, & intelligentia & voluntas sunt una es-

sen-